

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Ailesi'ne teşekkürlerimizle. “R. Chaim Schimmel’in Tora’sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna’yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift.” – Rabi Sacks

Ki Tavo

Özgürlük, Hikâyeyi Anlatmak Demektir

İşte size bir deney. Washington D.C.’nin büyük anıtlarının etrafında yürüyün. Orada, en uçta, Abraham Lincoln’un, gerçek hayattaki boyunun dört katı uzunlukta bir heykelini göreceksiniz. Çevresinde, anıtın duvarlarında, tarihin en büyük konuşmalarından ikisinin, Gettysburg Konuşması ve Lincoln’un İkinci Ant içme Konuşması’nın metinleri yer almaktadır:

“Kimseye karşı kötülük olmadan, herkes için hayırseverlikle, doğru olanı görmemiz için Tanrı’nın verdiği kabiliyet doğrultusunda doğru olana bağlılıkla...”

Biraz ileride Franklin Delano Roosevelt Anıtı vardır. Anıtta, Başkan’ın bir lider olarak yaşamının her döneminden alıntılara yer verilmiştir. Bunların en ünlüsü şöyledir:

“Korkmamız gereken tek şey korkunun kendisidir.”

Potomac boyunca yürümeye devam edin. Roma’daki Panteon’a benzer şekilde yapılmış olan Jefferson Anıtı’na geleceksiniz. Orada da, kubbenin etrafında ve iç duvarların üzerinde, bu büyük adamdan alıntılar bulacaksınız. Bunların en ünlüsü, Bağımsızlık Bildirgesi’ndendir:

“Biz bu hakikatleri aşikâr kabul ederiz...”

Şimdi Londra’yı ziyaret edin. Orada da birçok anıt ve büyük insanların heykellerini bulacaksınız. Ama hiç alıntı görmeyeceksiniz. Heykelin kaidesi size,

kimi temsil ettiğini, ne zaman yaşadığını ve işgal ettiği mevkii veya yaptığı çalışmalarını anlatacak, ama hiçbir geniş anlatım, ondan hiçbir alıntı, onun hiçbir önemli veya tanımlayıcı sözünü sunmayacaktır.

Örneğin Winston Churchill’in Parliament Meydanı’ndaki heykelini ele alın. Churchill tüm zamanların en büyük hatiplerinden biriydi. Savaş zamanındaki konuşma ve yayınları Britanya tarihinin birer parçasıdır. Ama ona ait hiçbir söz anıtta yer almamaktadır ve bu gibi anıtlarla anılan neredeyse diğer herkes için de aynısı geçerlidir.

Bu çarpıcı bir farktır. Bir toplum – Amerika Birleşik Devletleri – anıtlarının üzerinde bir hikâye anlatmaktadır. Büyük liderlerinin konuşmalarıyla dokunmuş bir hikâyedir bu. Diğer – İngiltere – ise bunu yapmamaktadır. Anıtlar inşa etmektedir, ama bir hikâye anlatmamaktadır. Bu, bir antlaşma toplumu ile gelenek bazlı bir toplum arasındaki derin farklardan biridir.

İngiltere gibi gelenek bazlı bir toplumda her şey, daha önce hep öyle olduğu için şimdi de aynıdır. İngiltere, diye yazar Roger Scruton, “bir ulus veya inanç veya dil veya devlet değil, bir evdi. Bir evdeki şeylerin, açıklamaya ihtiyacı yoktur. Oradadırlar, çünkü oradadırlar.”

Antlaşma toplumu ise farklıdır. Sırf gelenek uğruna geleneğe tapmazlar. Geçmişe, eski olduğu için değer vermezler. Geçmişini hatırlarlar, çünkü en baştan itibaren insanları bu toplumu yaratmaya

sevk etmiş olan kolektif kararlılığa yol açan, geçmişteki olaylar olmuştur. Amerika'nın Hacı Babaları, dini zulümden kaçmakta ve dini özgürlüğü aramaktaydılar. Onların toplumu bir ahlaki taahhüt hareketiyle doğmuş ve sonraki nesillere aktarılmıştı.

Antlaşma toplumları ne uzun zamandır orada oldukları için, ne bir fetih hareketi nedeniyle, ne de bazı ekonomik veya askeri avantajlar uğruna vardır. Varoluş amaçları, verilmiş bir sözü, ahlaki bir bağı ve etiksel bir üstlenimi onurlandırmaktır. Hikâyeyi anlatmak bir antlaşma toplumu için işte bu nedenle elzemdir. Hikâye, tüm vatandaşlara neden orada olduklarını hatırlatır.

Hikâyeyi anlatmanın klasik örneği bu haftaki *perasha*, turfanda ürünlerin (*bikurim*) Yeruşalayim'e getirilmesi bağlamında karşımıza çıkmaktadır:

Koen sepeti ellerinden alacak ve onu Tanrı'nın *A-Şem*'in *mizbeah*nın (sunak) önüne koyacak. Ardından Tanrı'nın *A-Şem*'in huzurunda şöyle ilan edeceksin: "Atam göçebe bir Aramlydı. Az sayıda kişiyle Mısır'a indi ve orada bir süre kaldı; orada büyük, güçlü ve kalabalık bir ulus haline geldi... Böylece *A-Şem* bizi Mısır'dan kuvvetli bir El'le ve uzanmış bir Kol'la, büyük bir dehşet salarak, işaretlerle ve harikalarla çıkardı ve bizi bu yere getirdi; bize bu Ülke'yi verdi – süt ve balın aktığı Ülke. Ve şimdi; işte *A-Şem*, bana vermiş olduğun toprağın ilk meyvelerini getirdim." (*Devarim* 26:4-10)

Hepimiz bu metni tanırız. Günümüzde onu *bikurim*'in getirildiği Şavuot'ta söylemek yerine, Pesah'ta *Agada*'nın merkezi bölümü olarak söylemekteyiz. Ama burada, hayranlık uyandırıcı niteliği hâlâ devam eden bir nokta vardır: Tanah döneminde bile, ulusun her bir bireyinden, ulusun hikâyesini bilmesi, onu her yıl dile getirmesi ve onu kendi kişisel bellek ve kimliğinin bir parçası haline getirmesi bekleniyordu – "Atam... Böylece *A-Şem* bizi Mısır'dan... çıkardı."

Bir antlaşma, Romalıların Romulus ve Remus hikâyesi gibi mitlerden veya İngilizlerin Kral Arthur ve şövalyelerine dair hikâyesi gibi destanlardan çok daha

fazlasıdır. Basitçe bir şeylerin olduğunu iddia eden bir mitten farklı olarak, bir antlaşma her zaman, vatandaşlarını şimdi ve gelecek için bağlayan belirli bir taahhütler kümesini içerir.

Örneğin, Lyndon Baines Johnson, Amerikan antlaşması hakkında şöyle konuşmaktadır:

Buraya geldiler – sürgünler ve yabancılar... Bu topraklarla bir antlaşma yaptılar. Adaletle tasarlanmış, özgürlükle yazılmış, birlikle bağlanmış [olan bu antlaşma] bir gün tüm insan ırkının ümitlerine esin kaynağı olmayı amaçlıyordu; ve bizi hâlâ bağlamaktadır. Eğer koşullarına uyarsak, gelişip serpiliriz."

Antlaşma toplumları – ki ABD bunun en üstün çağdaş örneğidir – ahlaki toplumdur. Bu, mensuplarının diğer toplumlara göre daha erdemli oldukları anlamına değil, kendilerini, ulusal kimliklerinin metin ve dokusunun bir parçası olan belli başlı ahlaki standartlar açısından topluma karşı sorumlu gördükleri anlamına gelmektedir. Kendileri için kurucular tarafından öngörülmüş olan yükümlülükleri onurlandırmaktadırlar.

Gerçekten de, Johnson'dan yapılan alıntının açıkça ortaya koyduğu üzere, antlaşma toplumları, kaderlerini, bu yükümlülükleri yerine getirip getirmemeleriyle doğrudan bağlantılı görürler. "Eğer koşullarına uyarsak, gelişip serpiliriz" – başka bir deyişle, eğer uymazsak bu olmayacaktır. Bu, Batı'nın, bütünüyle Devarim kitabına, özellikle de Şema'nın ikinci paragrafına borçlu olduğu bir düşünce tarzıdır:

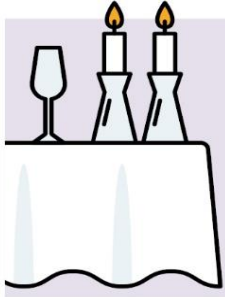
Eğer size bugün emretmekte olduğum emirlerime dikkatle itaat ederseniz ... [o zaman] ülkenizin yağmurunu vaktinde vereceğim... Tarlana hayvanların için ot vereceğim; yiyeceksin ve doyacaksın. Dikkatli olun! Sakın kalbiniz baştan çıkmasın ve [doğru yoldan] saparak başkalarının tanrılarına ibadet edip onlara eğilmeyin. [Aksi takdirde] Tanrı'nın öfkesi size karşı alevlenecek; gökleri kapatacak ve yağmur olmayacak, toprak da ürününü vermeyecektir. Ve [siz,] Tanrı'nın size vermekte olduğu bu iyi

Ülke'nin üzerinden hızla yok
olacaksınız. (*Devarim 11:13-17*)

Antlaşma toplumları, ortak ırk kökeni ile birbirine bağlı etnik uluslar değildir. Dışarıdan gelenlere de aralarında yer açarlar: göçmenler, sığınmacılar, yabancı mukimler gelip, bu toplumların hikâyesini alarak kendilerine mal etmek suretiyle onların bir parçası haline gelirler – tıpkı Rut'un, Tanah'ta kendi ismini taşıyan kitapta yaptığı gibi (“Halkın halkımdır ve Tanrı'n Tanrı'mdır”) veya ardı ardına gelen göçmen dalgalarının Birleşik Devletler'e geldikleri zaman yaptıkları gibi. Gerçekten de, Yahudiliğe geçişi anlamamızın en iyi yolu, onu, Hıristiyanlık veya İslam gibi başka bir dine geçiş modeli doğrultusunda değil, ABD gibi bir ulusta vatandaşlık elde etmeye benzer bir süreç olarak görmektir.

Sadece hikâyeyi düzenli ve bir dini görev olarak anlatma eyleminin, Yahudi kimliğini asırlar boyunca, bir ulus olmaya eşlik eden toprak, coğrafi yakınlık, bağımsızlık, kendi kaderini tayin etme gibi tüm normal öğelerin yokluğunda bile sürdürmüş ve halkın, ideallerini, özlemlerini ve Mısır'ın antitezi olacak bir toplum yaratmak ve hiçbir insanoğlunun hükümrân olmadığı, yalnızca Tanrı'nın Kral olduğu bir özgürlük, adalet ve insani saygı yeri inşa etmek şeklindeki kolektif projesini unutmamasına asla izin vermemiş olması bütünüyle muhteşem bir olgudur.

Antlaşma siyasetinin en derin gerçeklerinden biri – ki bu aynı zamanda, bu haftaki *perasha*da yer alan *bikurim* beyanının da mesajıdır – şudur: Eğer özgürlüğü sürdürülebilir kılmak istiyorsanız, hikâyeyi anlatmayı asla bırakmayın.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Bir hikâye anlatmak antlaşma odaklı bir toplum için neden elzemdir?
2. Sizce bir toplumun kökenlerinin hikâyesini anlatmak ve tekrar anlatmak neden önemlidir?
3. Hayatınızda önemli olan ve gelecek nesillerle paylaşmak isteyeceğiniz bir hikâye aklınıza geliyor mu?